

Стратэгія актыўнага навучання —

стратэгія грамадзянскай адукацыі

Алена Карпіевіч,
ГА "Адукацыйны цэнтар «ПОСТ»"

(Некалькі роздумаў пра кнігу "Обучаем иначе. Стратегия активного обучения".
Григальчик Е.К., Губаревич Д.И., Губаревич И.И., Петрусев С.В. Мн.: "БИП-С", 2003. 182 с.)

42

На працягу доўгага часу метады актыўнага навучання вельмі актыўна выкарыстоўваюцца ў адукацыйнай практыцы грамадскіх арганізацый. Ужо складана ўявіць у трэцім сектары семінар, трэнінг альбо іншую адукацыйную праграму, арганізаваную спосабам толькі чытання лекцый і прадастаўлення інфармацыі. Аднак, часам эфектыўнасць гэтых праграм выклікае спрэчкі сумніў. І вось ужо некаторыя эксперты высоўваюць тэзіс пра тое, што сур'ёзную адукацыю такім чынам арганізаваць складана. У гэтым сэнсе вельмі сімптаматычна гучыць пазіцыя, выказаная Святланай Навумавай у інтэрв'ю, што было змешчана ў бюлетэне "Новы рэсурсы" (2002, № 9).

"Тыя, хто займаецца асветай, лёгка ўспрымаюць сучасныя метадыкі навучання, але пры гэтым у патрэбнай ступені не валодаюць змястоўнай базай. Методыка адпрацаваная, але аналізу няма ніякага."

Тыповы семінар. Трэнер прыходзіць і звяртаецца з пытаннем да аўдыторыі: што такое дэмакратыя? Людзі пачынаюць гаварыць, што яны думаюць на гэты конт. Вядома, што колькі людзей, столькі і меркаванняў. Мы атрымліваем 20 меркаванняў, запісваем іх і потым гаворым: ну, вось і ўсё, мы — атрымалі! Людзі прадстаўляюць свае параекты, і на гэтым ставіцца кропка. Але ж галоўнае — гэта аналіз зробленага. А часцяком для аналізу не хапае кваліфікацыі. Крыўдна, што ў выніку людзі лёгка ўспрымаюць шаркарліну грамадзянскай адукацыі, а змест выпадае з-пад увагі. Слова "трэнер" — сімптаматычнае. Мы гаворым "трэнер", а не "настаўнік", не "выкладчык", таму што трэнер — гэта той, хто ведае метадыкі, але не заўсёды з'яўляецца дастаткова адукаваным у гэтай сферы".

Можна пагадзіцца з думкай, што адной з асноўных праблем у сферы арганізацыі адукацыйнай дзейнасці ў трэцім сектары з'яўляецца недастатковая кампетэнтнасць у самым месце грамадзянскай адукацыі. Неабходнасць прысутнасці прадметнай кампетэнтнасці трэнера і выкладчыка грамадзянскай адукацыі не выклікае сумніў. Ха-

ця, вядома ж, "змястоўная база" грамадзянскай адукацыі (і экспертнасць трэнера ў ёй) павінна стаць падставай для асобнага абмеркавання. Тэндэнцыя запакоўваць традыцыйныя юрыдычныя, сацыяльна-філасофскія, паліталогічныя і іншыя, няхай нават самыя сучасныя веды, якая назіраецца апошні час, выклікае шмат пытанняў.

Аднак варта прызнаць, што сёння становіцца вядомым і адзначаецца многімі даследчыкамі і педагогамі-практыкамі, што для паспяховага вырашэння актуальных адукацыйных задач у сферы грамадзянскай адукацыі важным з'яўляецца не толькі прадметная кампетэнтнасць трэнера ці выкладчыка. Сярод шырокага набору прафесійных уменняў актуальнасць набывае іх **метадычная кампетэнтнасць**. І ў дадзеным выпадку — гэта не проста "веданне метадык". Гэта здольнасць кіраваць вучэбным працэсам, гэта здольнасць выбіраць і прымяняць адпаведны зместу і мэтавай групе спектр метадаў. Арганізоўваючы дзейнасць тых, хто навучаецца, дапамагаючы ім рухацца самастойна і адказна ў атрыманні сваёй адукацыі, набываць веды і авалодваць уменнямі, педагогі становяцца "дызайнерамі" метадаў вучэння і вучэбнага асяроддзя, выконваючы сервісную функцыю ў адносінах да працэсу навучання ўдзельнікаў семінара альбо слухачоў курсаў.

Для набыцця кампетэнтнасці ў дадзенай сферы таксама неабходна спецыяльная праца па павышэнні кваліфікацыі педагогаў. Тут значную ролю маюць не толькі сучасныя курсы, семінары, канферэнцыі, якія сёння актыўна арганізоўваюцца рознымі недзяржаўнымі арганізацыямі, але і метадычныя дапаможнікі, што дапамагаюць педагогам-практыкам не толькі знаёміцца з ідэямі, але і знаходзіць канкрэтныя распрацоўкі па сучасных падыходах у арганізацыі адукацыйнага працэсу. Прыкладам такога дапаможніка, што вырашае дадзеныя задачы, можа з'яўляцца вучэбна-метадычны дапаможнік "Обучаем иначе. Стратегия активного обучения" (Григальчик Е.К., Губаревич Д.И., Губаревич И.И., Петрусев С.В.), які нядаўна выйшаў у свет. У кнізе адлюстраваны

вынікі шматгадовай працы сябраў сацыяльна-педагагічнага грамадскага аб'яднання “Чазенія”.

Варта адзначыць, што гэта ўжо другое выданне дадзенай кнігі. Першае, што з'явілася ў 2001 годзе і мела зусім невялікі тыраж, аказалася надзвычай запатрабаваным педагагічнай супольнасцю ў Мінску і рэгіёнах Беларусі. Прапанаваныя аўтарскім калектывам метадычныя ідэі выклікалі не толькі інтарэс, але і жаданне рэалізаваць іх у сваёй педагагічнай дзейнасці, як у настаўнікаў школ, так і ў людзей, рэалізуючых праграмы ў сферы нефармальнай адукацыі.

Можна заўважыць, што другое выданне, у параўнанні з першым, некалькі змянілася: з'явіліся новыя главы, змянілася назва, апісаны новыя метады. Яно абгрунтавана рэкамендавана розным групам педагогаў: ад настаўнікаў школ, выкладчыкаў ВНУ да педагогаў сферы дадатковай нефармальнай адукацыі.

Аналізуючы змест метадычнага дапаможніка, трэба сказаць, што вельмі перспектыўным сэнна для педагогаў, праводзячых праграмы грамадзянскай адукацыі ў грамадскіх арганізацыях, з'яўляецца сам накірунак, пра які вядуць гаворку аўтары — **стратэгія актыўнага навучання**.

Хаця, трэба адзначыць, што накірунак, які прапануецца, пакуль не мае строгіх навукова абгрунтаваных тэрміналагічных вызначэнняў. У розных працах уводзяцца розныя вызначэнні і трактоўкі — “актыўнае навучанне”, “інтэрактыўнае навучанне”, “актыўныя метады навучання”, “стратэгія актыўнага навучання”, “тэхналогіі актыўнага навучання”. Гэтыя трактоўкі не з'яўляюцца сінанімічнымі і нясуць у сабе розныя акцэнты. Хаця ў агульным выглядзе, гэта ўсё тое, што супрацьпастаўляецца традыцыйнаму навучанню. У кнізе “Обучаем иначе...” прысутнічаюць спробы абгрунтаваць уводзімае паняцце — стратэгія актыўнага навучання. Аднак па ходу выкладу сустракаюцца і яго падмены. Таксама ўнутры прапануемага накірунка — стратэгія актыўнага навучання — пакуль не прысутнічаюць прывычныя для педагагічнай тэорыі адрозненні “метада” і “формы”, выдзяленні тыпалогій розных метадаў.

Такая сітуацыя на сённяшні дзень з'яўляецца цалкам зразумелай і натуральнай. Строгае вызначэнне паняцця можа з'яўляцца наступным крокам у даследаванні праблематыкі педагагічных інавацый, пра якія ідзе гаворка. Пакуль жа важна, як і робяць аўтары, **рэалізаваць і апісаць канкрэтныя прыклады рэалізацыі такой адукацыі, у якой забяспечваецца актыўнасць тых, хто навучаецца, у адукацыйным працэсе на працягу ўсяго часу вучобы, змяняецца спосаб яго працы з ведамі, прапануецца спосаб камунікацыі, у якой няма аднаго носьбіта інфармацыі, а ёсць раўнапраўныя, парытэтычныя ўдзельнікі — трэнер і ўдзельнікі, настаўнік і вучні, выкладчык і студэнты**. Гэтую задачу паспяхова вырашаюць у сваёй працы аўтары метадычнага дапаможніка.

Карысным для прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый, рэалізуючых праграмы грамадзянскай адукацыі, бачацца, перш за ўсё, наступныя главы: “Выкарыстанне дыскусіі на занятках”, “Індывідуальная і групавая праца на занятках”, “Ролевая гульня ў стратэгіі актыўнага навучання”. Менавіта гэтыя групы метадаў маюць агромны патэнцыял у сферы нефармальнай грамадзянскай аду-

кацыі. У дадзеных главах чытач знойдзе не толькі пэўныя меркаванні тэарэтычнага характару, але таксама практыка-арыентаванае апісанне шэрагу канкрэтных метадаў. Гэта, на наш погляд, з'яўляецца пэўным мосцікам па пераводу зместу кнігі ў сваю практычную дзейнасць.

Асобую каштоўнасць кнізе надае непасрэднае апісанне метадаў. Як паказваюць даследаванні і практыка, вычлененне і дакладнае апісанне канкрэтных алгарытмаў арганізацыі вучэбнай дзейнасці з'яўляецца не проста справай, але вельмі важнай для педагогаў-практыкаў. Для апісання метада аўтарамі распрацавана ўдалая структура, у якую ўключаны: адукацыйныя задачы; рэкамендацыі па падрыхтоўцы і правядзенні; пералік неабходных матэрыялаў, а таксама, што асабліва важна, — фіксацыя найбольш важных і праблемных момантаў пры правядзенні метада і магчымых варыянтаў яго відазмянення.

Апошняе можа дапамагчы педагогу-практыку заняць актыўную творчую пазіцыю ў адносінах да апісанага, ставіцца да прапанаванага метада не толькі як да рэцэпту, што трэба дакладна выканаць. Бо аўтары самі відазмяняюць метады (большасць з іх не з'яўляецца ў строгім сэнсе аўтарскімі распрацоўкамі), эксперыментуюць з імі, а значыць, запрашаюць да такога працэсу і іншых.

Аналіз апісаных у выданні метадаў дазваляе сцвярджаць, што пералік, які прапануецца аўтарамі, адрозніваецца разнастайнасцю вырашаемых адукацыйных задач. Прычым многія метады (“Пусты стул”, “1х2х4х8”, “Пяць па пяць”) — адначасова скіраваны як на набывцё ведаў, так і на развіццё сацыяльнай кампетэнтнасці тых, хто навучаецца (уменне рабіць выбар, самастойна прымаць рашэнне, адстойваць сваю пазіцыю, слухаць і г.д.). Менавіта такія метады адпавядаюць сучаснаму разуменню адукацыі, якая трактуецца не як шматведаданне, а як развіццё здольнасцяў сістэмнага характару.

Аўтарскія інтэрпрэтацыі метадаў “Вядомая лекцыя”, “Лекцыя з працэдурай паўз”, метада “Складанне і правядзенне лекцыі з дапамогай навучэнцаў” могуць уяўляць інтарэс для педагогаў, якія шукаюць спосабы аптымізацыі дадзенай традыцыйнай, але ў апошні час выклікаючай сваёй нізкай эфектыўнасцю шмат пытанняў, формы арганізацыі адукацыйнай дзейнасці.

Абгрунтоўваючы эфектыўнасць і выніковасць прапануемай стратэгіі актыўнага навучання, калектыў аўтараў прыводзіць пераканаўчыя пацвярджэнні. Варта звярнуць увагу на дарэчнасць выкарыстання і карэктнасць спасылак, што робяць аўтары по ходу выкладу, а таксама на разнастайнасць крыніц, на якія яны спасылаюцца. Сваю пазіцыю аўтары дапаможніка таксама абгрунтоўваюць пры дапамозе спасылак на анкеты і лісты настаўнікаў, якія ўжо пазнаёміліся з аўтарскімі распрацоўкамі і паспяхова іх выкарыстоўваюць у сваёй адукацыйнай практыцы.

Завяршаючы невялікі агляд, адзначым, што вучэбна-метадычны дапаможнік, які прапануецца, дапамагае нашай супольнасці сферы грамадзянскай адукацыі перавесці папулярныя размовы пра актыўныя метады, узнікаючыя перыядычна ў трэцім сектары, на якасна іншы ўзровень — узровень прафесійнага абмеркавання.